

Bouwer / reder

Fop Smit Jzn.

(1777-1866)

Deel 2

De clipper „Noach”

In 1857 viert Fopbaas zijn tachtigste verjaardag en op de helling staat een clipper voor eigen rekening, zij zou er voor gaan zorgen dat Fop Smit grote faam zou verwerven over de gehele wereld, de „Noach”.

Misschien uitgedaagd door de bouw van de snelle „Kosmopoliet”, maar veel waarschijnlijker uit zakelijke overwegingen (aandacht op de werf en een snel schip voor eigen rederij) was besloten tot de bouw van deze houten mediumclipper. Het schip zou een geheel ijzeren staand want krijgen. Zij werd fregat getuigd met dubbele marszeilen, een enkel bramzeil, bovenbramzeil en aan de grote mast een skyzeil + lijzeilen. Bovendien werd zij voor de passagiersvaart fraai betimmerd.

Op 23 mei 1858 vertrekt de „Noach” vanaf de rede van Hellevoetsluis, gedeeltelijk geladen met goederen en gedeeltelijk geladen met ballast, met een bemanning van 28 koppen en onder bevel van kapitein P. Wierikx. Alreeds op deze eerste reis blijkt de Noach een succes want al op 27 augustus verschijnt zij op de rede van Batavia, 96 dagen van haven naar haven, 87 dagen van land naar land. De terugreis zou nog sneller verlopen, op 13 november 1858 vertrok de „Noach” zwaar beladen met suiker, koffie en tin vanuit Batavia en 83 dagen later arriveerde zij op de rede van Brouwershaven, 79 dagen van land naar land.

Hoewel onze maritieme schrijvers de snelle reizen van de Noach al uitgebreid hebben behandeld, moeten we

toch een paar snelle reizen noemen, b.v. de vierde thuisreis in 1863. Op 10 september van dat jaar vertrok de „Noach” met een lading suiker, koffie, tin en militairen vanaf de rede van Batavia, de bemanning bestond uit 27 koppen en de gezagvoerder was wederom Wierikx. Sneller dan ooit komt zij 21 november 1863 op de rede van Brouwershaven aan, 71 dagen van haven tot haven en 66 dagen van land tot land; een record. Natuurlijk moeten we bedenken dat er geen goede vergelijkingen bestaan met de Engelse theeclippers, omdat geen van hen op datzelfde moment de reis maakte. Wel is het zo, dat de „Noach” zwaarder geladen was dan de theeclippers en dat haar bemanning veel kleiner was, dus hoe het ook zij, een uitstekende prestatie.

De passagiers op de schepen van Fop Smit mocht het aan niets ontbreken, eten en vooral drinken was er in overvloed, maar toch had men last van verveling, daarom besloot kapitein J. Ulrich op de vijfde uitreis van de „Noach” daar iets aan te doen. Hij liet door zijn officieren een met de handgeschreven scheepskrant uitgeven „Deze Courant verschijnt elken Zondagmorgen aan het ontbijt. Abonnement gratis. Advertenties worden kosteloos geplaatst mits zij Zaterdagmorgens vóór tien ure bij de Redactie ingezonden zijn.” luidde de eerste aanhef. Men beschreef verder de dagelijkse gebeurtenissen en eventuele nieuwigheden. Bij het doornemen van de 3 à 4 pagina dikke krantjes blijkt dat de redactieleden dikwijls aanwezig wa-

8132711

1864. Zondag 19 Juny No. 4.

WEEKBLAD

van het

SCHIP NOACH.

Deze courant verschijnt elken Zondag morgen aan het ontbyt
Abonnement gratis. Advertentien worden kosteloos geplaatst met zij 'saterdag
's morgens voor tien ure bij de Redactie uitgezonden zijn.

Goed voorgeaan doet goed volgen

Het Neptunusfest aan boord der
Noach.

Zoek van Neptunus zoude zijn de
verwijderden en ook het vogen bled den
maal gekomen verlanget met uw
der naar dit feest? Hoe was het ten
minsten met de passagiers aan boord
der Noach, gestalt.

Het is een verbeeld gelyk, dat ten
seder, die de zoogenamde huijver
schryft, die twaalfde lijn, welken ons
siet dat in onyzeugd genomen ams
ryks Koninkje. Kopen zou het last voor
den geest staat, den dal am Neptunus
de gerrunde lood der keind moet be-
talen. Wie herringd zek met de y-
king zek hende verhalen hem als
hinde hiervan gedaan en
met ontzag tegen den ebt
die den huijverloop onder
Haar men

Op Zondag 12 Juny 's avonds bracht
Neptunus met zijne dienst in de
hand en vergezeld van zijne de-
keris en bleef van top tot den ge-
wopende dien aen zijn bijbel:
... ..

1864. Zondag 12 Juny No. 5.

WEEKBLAD

van het

SCHIP NOACH.

Deze courant verschijnt elken Zondag morgen aan het ontbyt
Abonnement gratis. Advertentien worden kosteloos geplaatst met zij 'saterdag
's morgens voor tien ure bij de Redactie uitgezonden zijn.

Goed voorgeaan doet goed volgen

Wat was Fop Smit voor
een man?
Volgens een beschrijving van Jan Lels,
was hij groot en fors van lichaam, hij

1864. Zondag 3 July

Weekblad

Schip Noach

Deze courant verschijnt elken Zondag morgen aan het ontbyt
Abonnement gratis. Advertentien worden kosteloos geplaatst met zij 'saterdag
's morgens voor tien ure bij de Redactie uitgezonden zijn.

Goed voorgeaan doet goed volgen

De laatste maas die schiedt, heb ik
met dan eens hooren zeggen of die
schoon. Helas, dat ik maar al te was bij zonder
waar ik nu weerd die wylt dat wat je schepst
wordt nagekomen. Het wil mij
zeker de aarsen met schuld die van zeker hiet te ge-
ken in dat schiedt, tot de omten aan het huijver
Nieuwsblad, als ik het zoedans heb missele
mag doeren bij elke bevingen, want de huijver
werd in kro-
ven, die zek
... ..
Zondag 26 Juny De week
werd huijver ehoort, want dat want ten
den onse huijver zek 's morgens just schiedt
mit zek huijver liden dat al den huijver
ons van hare kiening veldt, an die
... ..

„Noach 4” gekrengd in Kr. a.d. Lek

liep enigszins gebogen, steeds gedekt met een hoge hoed, evenals al de scheepsmakers uit die tijd. Zijn gelaat had een strenge en gesloten uitdrukking als gevolg van zijn vast op elkaar gesloten lippen en ingevallen mond, terwijl zijn stekende ogen er een intelligente uitdrukking aan gaven. Hij was niet stug van aard, doch vriendelijk in de omgang.

Bij vrienden werd Fop hogelijk gewaardeerd, zijn vriend Willem Ruys noemde niet voor niets twee maal een stoomschip naar hem. Fop Smit was liberaal in hart en nieren en niet echt kerks. Toch onderhield hij nauwe relaties met de kerk in Nieuw Lekkerland, dat bleek o.a. toen hij bij de bouw van de nieuwe kerk in 1846 de meeste aandelen in de geldlening nam. In 1853 schonk hij diezelfde kerk een nieuw orgel. Zo gaat ook het verhaal dat Fop Smit na de tweede zeer succesvolle reis van de „Noach”, een vorstelijke gift aan de kerk had gedaan, waarvoor do-

minee Gijsbert Boele van Schagen hem persoonlijk kwam bedanken. Bij die gelegenheid zou volgens de overlevering ongeveer het volgende gesprek zijn gevoerd:

„Verteld u mij toch eens mijnheer Smit, hoe bent u er toe gekomen Uw schip ‘Noach’ te noemen?” „Wel dominee, dat zal ik U eens precies vertellen. Noach moet een eerste klas scheepsbouwer geweest zijn en bovendien de eerste die uit die tijd bekend is. Maar er staat geschreven, dat hij zijn ark niet alleen gebouwd heeft en dat hij in de ark moest gaan met zijn zonen en zijne huisvrouw en de vrouwen zijner zonen. Daarom geloof ik beslist dat Noach ook een handig reder was.” „Hoe zo, mijnheer Smit?” vroeg de dominee. „Hij heeft natuurlijk helpers en deelhebbers bij de bouw van het schip gehad en die waren geen familie. Toen hij uitvoer waren die dus niet aan boord en toen hij terug kwam waren die allen verdronken. Op die

manier had hij dus het schip en de winst van de reis voor hem en zijn familie alleen. Daarom dominee herdenk ik Noach als scheepsbouwer, maar ook als handig reder en gezagvoerder en daarom heb ik mijn schip naar hem vernoemd.”

Recordreizen

In 1866 breekt de „Noach” alle records, onder kapitein A. Lüpcke vertrekt zij op 29 april van de rede van Brouwershaven, de belading bestaat uit stukgoederen, ballast en militairen, 71 dagen later op 8 juli komt zij aan in Batavia. Deze goede prestatie stijgt nog in waarde als men bedenkt dat de „Noach” onderweg haar grootbramsteng en bakspier is verloren in een storm en bovendien nog s'nachts is bijgedraaid voor Straat Soenda. Ruim een maand later op 25 augustus 1866 overlijdt op bijna 89-jarige leeftijd Fop Smit. De kranten besteden ruim aan-

dacht aan deze droeve gebeurtenis, maar ook na zijn dood gaat zijn werk nog verder, want al een week na het overlijden van de scheepsbouwmeester gaat de clipper „Nestor” te water, 1650 ton groot. Een schip wat nog onder het oog van Fop Smit door zijn zoon Leenderd en kleinzoon Jan was ontworpen. Het bijzondere aan dit schip zat hem in de voortstuwing, de „Nestor” was nl. uitgerust met hulpstoomvermogen van 80 pk. Een tweede bijzonderheid was de twebladige schroef met rechtstandige bladen die tijdens het zeilen werden ingetrokken. Na de tweede reis werd deze dure installatie echter alweer verwijderd. Het schip heeft tot 1882 voor Leenderd Smit gevaren waarna het naar Duitsland is verkocht. Nog een schip wat de oude Fop Smit slechts op zijn bouwplaats kon aanschouwen was de „Noach 2” van 951 ton die in het jaar 1867 in de vaart kwam, ook dit bleek een zeer snel schip.

Na het overlijden van Fop Smit werd diens werf eigendom van zoon Leenderd (1813-1893) terwijl de schepen van de rederij overgingen naar de zoons Fop jr. (1815-1892) en Jan. De directie van de sleepdienst, die inmiddels was uitgegroeid tot zeven eenheden met een gezamenlijk vermogen van 500 pk, werd nu gevormd door L. Smit Fzn, J. Smit Fzn, J. Smit Jzn en Murk Lels. De naam veranderde in L. Smit & Co. Sleepdienst NV.

Zoon Leenderd bleef schepen bouwen voor eigen rekening, met name de eerder genoemde „Nestor”. Het ijzeren clipperfregatschip „Industrie” (1864) en de „Batavier” (1875) zorgden voor continuering in het werk op de werf en inkomsten voor de rederij, maar zij waren bovendien een varend visitekaartje voor de werf.

Na het overlijden van Fop Smit

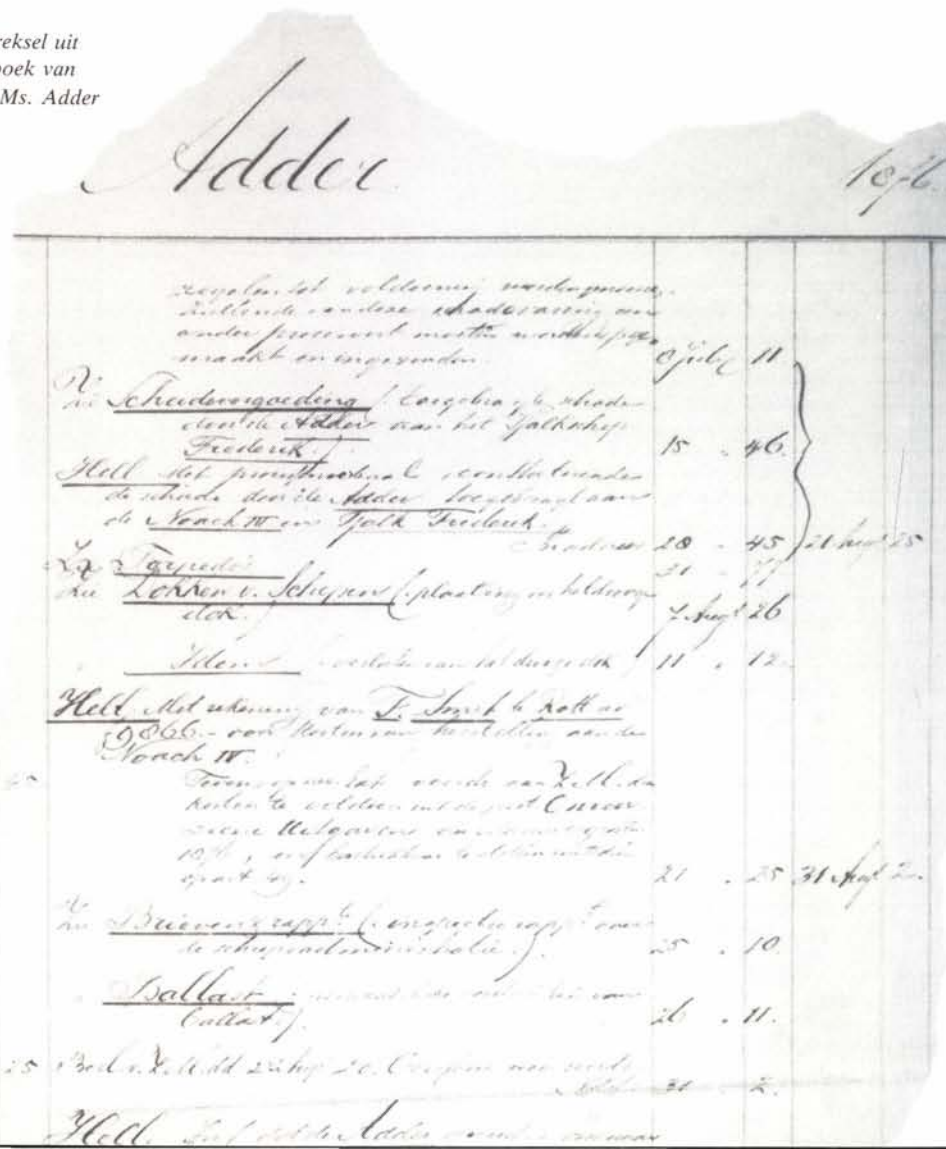
Met de dood van Fop Smit verdween geenszins de naam „Noach” van de wereldzeeën, want Fop jr. liet bij zijn broer Jan in Slikkerveer ook nog de Noachs 3 t/m 6 bouwen.

„Noach 1” geb. 1857	892 ton.	Verkocht aan A.H. Meursing voor de sloop in 1884.
„Noach 2” geb. 1867	951 ton.	Verkocht naar Engeland in 1887 en wordt dan „Java”, in 1889 wordt zij vermist tussen Pensacola en Hull.
„Noach 3” geb. 1869	1117 ton.	Verkocht 1890 naar Noorwegen.
„Noach 4” geb. 1875	1303 ton.	Verkocht in 1890 aan Scheepvrt. Mij. Z. Holland in Rotterdam. In 1892 wordt zij te East London afgekeurd.

Door een merkwaardig incident kwam deze „Noach 4” in het nieuws toen zij op 23 mei 1876 werd aangevaren door het rammonitorschip Zr. Ms. Adder. De gezagvoerder van de „Adder” schreef o.a. in zijn journaal. „Beproeven de machines, lichtten het anker te 12.15 uur en stoomden op aanwijzing, op het bakken van Oostdam aan, teneinde voor het ten anker liggende Fregatschip „Noach 4” over te lopen...” Door het vastlopen van de roerketting mislukte deze manoeuvre waardoor zowel aan de „Noach 4” als aan het

rammonitorschip flinke schade werd toegebracht. Opvallend is verder, dat uit het journaal van de „Adder” blijkt dat er op 30 juni van datzelfde jaar schade wordt toegebracht aan de bark „Chattam” en op 15 juli aan de tjalk „Frederik”. De zaak van de „Noach 4” wordt na onderzoek door de marine in der minne geschikt en Fop Smit presenteert een rekening van f9866,—. Het rammonitorschip is geen lang leven beschoren, want al in 1882 vergaat zij dicht onder de kust van Scheveningen met man en muis.

Uittreksel uit logboek van Zr. Ms. Adder

„Noach 6” Stavanger

„Noach 5” geb. 1877 1263 ton

Verkocht in 1888 aan Scheepvrt. Mij. Z. Holland te Rotterdam en in 1895 aan J. Koning. Zij wordt in 1896 in de haven van Pensacola geheel door brand verwoest.

„Noach 6” geb. 1879 1334 ton

Verkocht in 1890 naar Stavanger en in 1910 voor de sloop naar Nederland. Met alle vlaggen in top werd zij langs Rotterdam gesleept op weg naar de sloperskamer.

De „Noach 6” heeft het langst voor Fop Smit jr. gevaren. Het schip was uitgerust met een passagiersaccommodatie voor 20 tot 30 passagiers. Al in 1881 wordt zij gereduceerd tot bark. Opvallend is dat zij na die tijd in 1887 nog een zeer snelle reis van 79 dagen van Java naar Liverpool maakt onder kapitein Poortman; kennelijk had zij vroeger al haar zeilen niet nodig. In 1890 wordt de „Noach 6” verkocht aan Georg T. Monsen in Stavanger. Aanvankelijk wordt zij ingezet in de koffievaart, daarna in de houtvaart. In 1891 stierf kapitein D. Sanved en vijf jaar later ook kapitein Johs Aereberg aan boord. Trouwens dat het geen plezierreisjes waren met deze oude schepen, blijkt uit het volgende reisverslag:

In 1900 maakte de „Noach 6” een reis vanuit het Noord Zweedse Gävle naar

Cape Town met een lading hout, waaruit blijkt dat het leven van de zeelieden van toen niet over rozen ging, want al na 8 dagen varen stootte het schip lek op een bank, waarna in Kopenhagen de gehele lading gelost moest worden om te kunnen dokken. Toen er uiteindelijk op 11 februari weer gevaren kon worden, kwam men spoedig daarna bij Helsingor in het ijs terecht. Op 1 april moest men Quinstown binnen lopen met wederom ernstige lekkage en wederom werd de gehele lading gelost om de lekkage te kunnen repareren. Uiteindelijk na 67 dagen kwam de „Noach 6” in Cape Town aan. Hier ging het schip in dok waarna koers gezet werd naar New York waar het 44 dagen later aankwam. Vanuit New York ging het met een lading petroleum naar Aalborg. Datzelfde jaar werd zij verkocht naar Zweden.

De Noachs verdwenen, maar de scheepswerven van de familie Smit zijn gebleven. Het oudste bewijs wat we hebben is een rekeningetje van Fop Smit zijn grootvader uit 1687. Smit Kinderdijk thans IHC Smit bestond vorig jaar dus 300 jaar. Hoewel de scheepswerven momenteel gebukt gaan onder de malaise in de scheepsbouw, hopen we dat deze oude maar zeer moderne scheepswerf ook nu de moeilijke tijden zal weerstaan, zoals destijds de grote van de Smitten dat deed: Fop.

**„Als een hiernieuw bewijs
hoe goed gedrag, zuinigheid en noeste
vlijt
gepaard aan eenigen aanleg
den geringsten man kunnen opheffen
tot
eend der eersten burgers van zijn land.”**

G. H. K. Borghardt, Staat der Nederlandsche Zeemacht en Koopvaardijvloot.

Bronnen:
Kerkvoogdij v.d. Hervormde Gem. Nieuw Lekkerland
Handelsblad
R. de Jong, Kinderdijk
Afd. Marine Historie v.d. Marinestaf
Nederlands scheepvrt. Museum
Nieuwe Rotterdamse Courant
Norsk Sjøfarts Museum Oslo
Kapitein Oderwald (verschillende boeken)
Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage
Mevr. Smit-Verstoep
IHC Smit Kinderdijk